

مطالعه تاثیر حج بر سلامت فردی، شکوفا شدن تمدن اسلامی و شناسایی آفات تقویت دین

رجبعلی عبداللهی شورچه*^۱، الیاس عبداللهی شورچه^۲

^۱ دانشجوی دکتری، رشته فقه و حقوق، دانشگاه آزاد اسلامی مشهد، ایران
^۲ کارشناسی ارشد، رشته حسابداری، موسسه عطار مشهد، ایران

چکیده

حج به عنوان یکی از پنج رکن اسلام و یکی از بزرگترین تجمعات مذهبی در جهان، تاثیرات گسترده‌ای بر سلامت فردی و شکوفایی تمدن اسلامی دارد. این مقاله به بررسی تاثیر حج بر سلامت فردی، شکوفایی تمدن اسلامی و شناسایی آفات تقویت دین می‌پردازد. حج از عبادات مهم، و از فروع دین مبین اسلام است که دارای ابعاد متعدد فردی و اجتماعی است. از منظر روایات حج، تمام شریعت، پرچم اسلام و یکی از پنج پایه اساسی اسلام شمرده می‌شود. هم به نص آیات و روایات و هم به تجربه و مشاهدات، یکی از بزرگترین و مهمترین عوامل سازندگی انسان و تقویت سلامت، حج است. حج هرچند سابقه ی تاریخی دارد و حتی قبل از ظهور اسلام به عنوان یک مسئله ی عبادی مطرح بوده است، ولی آن گونه که در اسلام لازم شمرده شده و با شرایط خاص تبیین گردیده است، آثار و برکات بی شماری دارد که مجموعاً میتواند در تحول و سازندگی انسان نقش شگرف و معجزه آسایی داشته باشد. با توجه به اهمیت حج در زندگی مسلمانان و جوامع اسلامی، بررسی عوامل مثبت و منفی حج بر سلامت فردی و رشد فرهنگ و تمدن اسلامی ضرورت دارد. همچنین شناسایی آفات و مشکلات موجود در راه تقویت دین و پیروزی بی‌پایان در راه خالص دینی نیز از جمله مباحث مورد بحث است. حج در ارتقاء سلامت اجتماعی نیز می‌تواند به تثمین منافع اجتماعی و ایجاد وحدت و پیوند های دینی و کنترل و مهار اجتماعی اشاره کرد همچنین نتایج حاصله بدین گونه است که حج با روش هایی همچون افزایش رشد و آگاهی و معرفت، گناه زدایی، افزایش ایمان، آرامش روحی، رشد اخلاقی و دوری از دنیا و... باعث تقویت دین در بین مسلمانان میگردد.

واژه‌های کلیدی: حج، سلامت، روانی، جسمی، معنوی، اجتماعی، تقویت دین، اسلام

۱- مقدمه

حج به عنوان یکی از پنج رکن اسلام و یکی از بزرگترین عبادات مسلمانان، تاثیر بسزایی بر سلامت فردی دارد. این مراسم مقدس که هر ساله در ماه ذوالحجه در شهر مکه برگزار می‌شود، فرصت مناسبی برای پاکسازی روح و جسم و تجدید نظر در زندگی دینی و اخلاقی فرد است [3]. حج به عنوان یک شعیره عظیم اسلام، نقش بسزایی در شکوفای شدن تمدن اسلامی دارد. این مراسم باعث افزایش همبستگی و وحدت مسلمانان شده و زیر ساخت‌های لازم برای توسعه فرهنگ و تمدن اسلامی را فراهم می‌آورد.

علاوه بر این، حج به عنوان یک رویداد دینی، به شناسایی آفات و نقائص در تقویت دین کمک مؤثری می‌کند. با حضور در این مراسم، فرد با خودش روبرو شده و فروغ قابل توجهی در دین‌پذیری خود را تجلی خواهد داد. با تلاش‌های همگانی، حج به عنوان یکی از پیچیده‌ترین رخصت‌های جدیدی کشور است که نقش قابل تأکیدی در پیشبرد جامعۀ اسلامی خودرو دارد. [1].

حج، بریدن از خلق و رویکردی به سوی حق است؛ سفر از خلق به حق و دور شدن از غیر خدا، انسان با رفتن به حج مزه ای از ملکوت میچشد. او خموشی است که به بارگاه نور بهجت و سرور راه یافته است، حج گزار به سوی خدا فرار میکند. سلوک حج منازل و مقاماتی دارد که دیدار حق، اوج آن است؛ حج راه رستگاری و فوز عظیم است. هر عبادتی مخصوص کاری است، اما حاج تنها عبادتی است که تمام عبادتها را در برمیگیرد. در حج نماز، استغفار و زهد معنا میشود. [2].

با گذشت زمان و پیشرفت سطح علمی و عقلی بشر، هر روز به یافته‌های جدیدی در عرصه‌های مختلف هستی، دست یافته می‌شود و با افزایش معلومات انسانی ابعاد تازه و جدیدی در قلمرو دین شکوفا می‌شود. شریعت و احکام الهی نیز در بستر زمان و رشد و ترقی سطح علمی و معرفتی بشر، لایه‌های زیرین و محتوایی و عمیق خود را نشان می‌دهد و از پیوند ژرف و تنگاتنگ خالق هستی با قوانین الهی خبر می‌دهد.

۱-۱- بیان مسئله

حج به عنوان یکی از پنج رکن اسلام و یکی از بزرگترین عبادات مسلمانان، تاثیر چشمگیری بر سلامت فردی دارد. این مقاله به بررسی تاثیر حج بر سلامت فردی، شکوفایی تمدن اسلامی و شناسایی آفات تقویت دین می‌پردازد. حج به عنوان یک رویداد مذهبی و اجتماعی، نه تنها برای فرد بلکه برای جوامع و جوامع اسلامی به طور کلی نقش مهم و حائز اهمیت دارد. حضور در مکه و مدینه، باعث شکوفایی تمدن اسلامی و تقویت دین در قلب هر فرد مسلمان می‌شود. همچنین، حج به عنوان یک فرصت منحصر به فرد برای پاکسازی روح و جسم، باعث بهبود سلامت فردی و روحی شخصیت‌های شکافده شده در جامعه می‌شود. [4]

بی تردید توجه به سلامت در ابعاد مختلف آن از مسائل مهم و شید اصلی ترین مقصد جوامع و مکاتب مختلف از علمی و فلسفی، دینی تا علوم پزشکی و انسانی و حتی علوم پایه به شمار می‌رود زیرا همیت و تلاش بشریت نیل به آرامش روحی و روانی و دستیابی به آسایش جسمی در دایره فردی و اجتماعی است. اسلام مکتبی است جامع و واقع‌گرا که در آن به همه جوانب نیازهای انسانی اعم از دنیایی و آخرتی، جسمی و روحی، عقلی و فکری، احساسی و عاطفی، فردی و اجتماعی توجه شده است [3].

حکمت عبودیت در حج به کمال میرسد؛ حج عفو گنه کاران است، حج آزمون انسانها است، حج نشانه ی عظمت بی پایان الهی است، دین خدا با حج زنده است، تجدید خاطره با رسول خدا (صلی الله علیه و آله و سلم)، سرزمین وحی و اهل بیت عصمت (علیهم السلام) در حج شکل میگیرد. حج ذکر خداست. حج بازار خداست و حاجی در این بازار با خدا معامله میکند و از او مزد میستاند. کسی که ترک حج باشد کوری است که در قیامت اعمی محشور میشود. حج جهاد ضعفا است، حج لبیک گفتن به دعوت ابراهیم خلیل (علیه‌السلام) است و حج دیدار خداست. [5]

۱-۲- پیشینه پژوهش

در مقاله شفابخشی حج با نگارش مجتبی کلباسی ۱۳۹۰ با تکیه بر آیات و روایات و با بررسی چگونگی علاج آسیبهای فردی و اجتماعی در حج روشن می‌سازد که حج دارای آثاری شگرف در علاج گرفتاریهای روحی و روانی فکری و آسیب‌های اجتماعی است.

در کتاب "حج و حق الناس" با نگارش داوود حسینی ۱۳۹۴ با بیان این نکته که رعایت حق الناس در جامعه باعث آسایش فکر و آرامش روان است و در جامعه حق شناس و وظیفه شناس، جان و مال و آبروی افراد مصون از تجاوز دیگران است؛ به تشریح جایگاه حق الناس در حج و تأثیر ویژه‌ای که حج میتواند بر رعایت حقوق دیگران بگذارد می‌پردازد.

در کتاب ابعاد اخلاقی حج در پیامها و سخنان مقام معظم رهبری" با نگارش داوود حسینی ۱۳۹۳ به پیش نیازهای اخلاقی سفر حج اخلاق فردی و اجتماعی در حج فرصت سازی‌های حج برای جهان اسلام و آسیبهای موجود در عرصه حج از دیدگاه مقام معظم رهبری می‌پردازد.

در کتاب حج و محیط زیست با نگارش مسعود راعی ۱۳۹۵ با تأکید بر اهمیت یافتن مسئله محیط زیست طی دهه‌های اخیر در جوامع بشری عنوان میکند که با تبیین مقایسه‌ای حقوق بین الملل و مناسک حج در زمینه صیانت از محیط زیست با عطف به حقوق بشر نسل سوم، میزان اهمیت مناسک حج به مسئله محیط زیست را به اثبات می‌رساند.

اما همانگونه که مشخص است مطالعات فوق تأثیرات حج را بعنوان یک مینع سلامت بخش در نظر نگرفته‌اند و یا جزئی نگرانه تنها یک بعد یا دو بعد از ابعاد تأثیرات حج را مورد بررسی قرار داده‌اند تفاوت تحقیق حاضر با مطالعات پیشین در این است که حج را بعنوان یک منبع رهنمون کننده فرد و جامعه به سمت سلامت مدنظر اسلام معرفی می‌کند و همچنین تلاش دارد حج را از نظر تأثیر در ابعاد روانی، جسمی معنوی و اجتماعی مورد توجه قرار داد.

۲- مبانی پژوهش

مقاله حاضر به بررسی تأثیر حج بر سلامت فردی، شکوفایی تمدن اسلامی و شناسایی آفات تقویت دین می‌پردازد. این مقاله با استفاده از روش‌های پژوهشی مختلف از جمله مطالعات کمی و کیفی، نظرسنجی‌ها و مصاحبه‌های عمقی، به بررسی اثرات مثبت حج بر سلامت فردی، افزایش شکوفایی تمدن اسلامی و شناسایی عوامل مخرب در تقویت دین پرداخته است.

۲-۱- تأثیر حج بر سلامت

امروزه بیش از هر زمان دیگر نیازمند تفکر و اندیشه در باب تاثیرگذاری تقیّات دینی بر تمامی امور انسانی به ویژه مسائل عاطفی و روحی هستیم. امروزه بسیاری از اندیشمندان و صاحب نظران بر این باورند که مذهب تأثیر انکارناپذیری بر سلامت روح و جسم و دیگر ابعاد زندگی بشر دارد. دین به طور اعم ارتباط انسان با خالق هستی و اعتقاد به حضور دائم او، می‌تواند در ایجاد بهداشت روانی و درمان بیماری‌های روانی تأثیر بسزایی داشته باشد. پیرامون اهمیت مذهب بر سلامت روانی می‌توان به سخن بنیامین راش به عنوان پدر علم روانپزشکی اشاره کرد. او اظهار می‌دارد که نقش مذهب در سلامت روانی انسان همانند اکسیژن برای تنفس است. [6]

افزایش تحقیقات در زمینه‌های گوناگون از جمله میزان مذهبی بودن، نیاز به مذهب، تأثیر دین‌مداری در سلامت جسمی - روانی، مقابله با تنیدگی در سطوح مختلف بسپارمعنی‌دار است. امروزه ده‌ها کتاب و مجله در زمینه‌ی دین‌ورزی و کاربرد آن در زندگی انسان منتشر می‌شود که همگی بیانگر اهمیت روزافزون نقش مذهب در زندگی بشر امروز و تحقیقات دامنه‌دار روان‌شناسی در این عرصه هستند. [7]

در حوزه‌ی موضوعات عاطفی و انگیزشی، در ایام و مراسم حج، موقعیت‌های فراوانی مثل محرم شدن، مشاهده‌ی کعبه، طواف، وقوف در عرفات و مشعر و سایر موارد فراهم می‌شوند که حاجی با قطع تعلقات مادی - از هر نوع که باشد - به یک رابطه‌ی نزدیک با معبود خود بپردازد. چنین تجربه‌های دینی را نتوان در مکانی دیگر یافت. مشاهدات

بالینی و مطالعه ی تاریخی حج گزاران، به ویژه اولیا، نشان دهنده ی چنین موضوعی است. مالک بن انس یکی از اصحاب امام صادق (ع) می گوید: «یک سال با امام به حج مشرف شدم. موقع احرام و تلبیه، هرچه امام سعی می کردند تلبیه کنند، صدا در گلویشان قطع می شد و نزدیک بود از مرکب بر زمین بیفتند» [8]

از منظر متون دینی، مناسک حج در جایگاه یک عمل عبادی بر تمام افراد مؤمن و دین باور تأثیر گذار است و زندگی آنها را پاک و طیب میکند این اعمال مطابق با سرشت انسان و نیازهای اوست و اختصاصی به جنس خاص مرد یا زن ندارد. قرآن می فرماید: مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنْتَىٰ وَ هُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ نحل، (۹۷)؛ هر کس از مرد و زن که کاری نیک و شایسته کند در حالی که مؤمن باشد هر آینه او را به زندگانی پاک و خوشی زنده بداریم و مزدشان را بر پایه ی نیکوترین کاری که میکردند پاداش دهیم.

حضور در مکان های مذهبی و انجام مناسک دینی و عبادی بر میزان سلامت و بهداشت روانی و جسمانی افراد تأثیر گذار است؛ به عبارت دیگر انجام مناسک حج بر نمره ی کل سلامت عمومی اثر دارد. نتایج تحقیق خدا پناهی و حیدری نیز مؤید این مطلب هستند [9] مناسک حج به عنوان اعمال و مناسک مذهبی خاص (احرام بستن، طواف کردن، نماز خواندن، سعی بین صفا و مروه انجام دادن، وقوف در عرفات و مشعر، قربانی و مانند آن) باعث می شوند سطح سلامت عمومی افراد افزایش یابد. همان طور که آرگیل اظهار داشت، اعمال مذهبی جنبه ی رفتاری و شکل بنیادی فعالیت دینی هستند و این موجب خشنودی و سلامت جسمانی و روانی پیروان خود می شود.

۲-۲- تأثیر حج بر تقویت دین

امام علی علیه السلام می فرماید: (نهج البلاغه) «وَالْحَجَّ تَقْوِيَةٌ لِلدِّينِ». «و حج را برای تقویت دین (واجب کرد)» یکی از فلسفه ها و اسرار یقینی حج، تقویت اسلام است. بی شک همین اجتماع مسلمانان که افراد یکدیگر را می بینند. در تقویت دین مؤثر است هرچند کافی نیست.

استاد شهید مطهری در تبیین فرایند این کارکرد حج می گوید: تقویت اسلام یعنی چه؟ اسلام نیرو بگیرد یعنی چه؟ نیرو گرفتن اسلام به این است که بر ایمان پیروان اسلام افزون شود و عمل پیروان اسلام با اسلام انطباق پیدا کند و بر عدد پیروان اسلام افزوده شود. تقویت اسلام به این است که مسلمانان قوی تر باشند و قوی تر بودن آن ها به این است که پیوند اتحاد آن ها محکم تر شود.

پس برنامه تقویت اسلام در دو قسمت باید اجرا شود: قسمت اول در این است که برنامه ها و نشریه ها و تعلیمات در ایام حج داده شود. از فرصت حج استفاده شود و به نشر حقایق اسلامی پرداخته شود، از راه مواعظ، روحیه مردم برای عمل به اسلام آماده شود که مردمی که بر می گردند با آمادگی بهتری برگردند.

همان کاری که پیامبر خدا (ص) کرد، که از این موافق برای تعلیم و تربیت مسلمانان به طرز مؤثری استفاده کرد. قسمت دوم مربوط است به تقویت پیوند مسلمانان و نزدیک کردن روابط آن ها با یکدیگر، آنجا که فرمود: (يا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صَابِرُوا وَ رَابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ [2])

امام صادق (ع) درباره علت وجوب حج بر بندگان فرمود: «فَجَعَلَ فِيهِ الْاجْتِمَاعَ مِنَ الشَّرْقِ وَ الْغَرْبِ لِيَتَعَارَفُوا - إِلَىٰ أَنْ قَالَ - وَ لِيَتَعَرَفَ آثَارُ رَسُولِ اللَّهِ (ص) وَ تُعَرَفَ أَخْبَارُهُ وَ يَذْكَرَ وَ لَا يَنْسَى». «خداوند در حج، اجتماع مردم از شرق و غرب را قرار داد تا همدیگر را بشناسند... و با آثار پیامبر خدا (ص) و اخبار او آشنا شوند تا آثار او یادآوری گردیده، فراموش نشود» [4]

معلوم است حاجیانی که برای انجام مناسک حج اعزام می شوند، نخست ملتزم می شوند عقاید، اخلاق و اعمال خود را بازخوانی و بازسازی کنند که همین سبب تقویت دین در افراد مسلمان می شود و با حضور آنان در مدینه و مکه و مواقع مختلف، با آثار بازمانده از اسلام آشنا می شوند که این نیز به نوبه خود باعث استحکام باورهای دینی می گردد.

یکی از ابعاد مهم و توجه برانگیز حج، بعد عرفانی و معنوی آن است. سراسر حج، نور و معنویت و معرفت است و سالکان و عارفان، بهره‌های فراوانی از این سیر روحی برده و شگفتی‌ها و زیبایی‌های دلنوازی در آن دیده‌اند. «عرفان» در لغت به معنای شناخت و شناسایی است و در اصطلاح، روش و طریقه ویژه‌ای است که برای شناسایی حقایق هستی و پیوند و ارتباط انسان با حقیقت؛ بر شهود، اشراق، وصول و اتحاد با حقیقت تکیه می‌کند و نیل به این مرتبت راه، نه از طریق استدلال و برهان و فکر، که از راه تهذیب نفس و قطع علایق از دنیا و امور دنیوی و توجه تام به امور روحانی و معنوی و در راس همه مبدا و حقیقت هستی می‌داند. [1]

حج گزار پس از سردادن ندای توحید و معرفت حضرت حق، سفر به سوی خدا وسیر و سلوک عرفانی را شروع می‌کند. حج در مجموع، سیر انسان به سوی خداوند است که با هجرت از خلق، آغاز می‌شود و او می‌بایست این آمادگی را در خود ایجاد کند که تعلقات را بگسلد و خانه و کاشانه و کارها را رها کرده و یک باره به سوی دوست هجرت کند. البته این سیر به سوی خدا، یک سیر مکانی و زمانی نیست؛ بلکه سیری است درونی که انسان هر چه را که غیر خدا هست، ترک کرده و تنها او را طلب و جست و جو می‌کند. امام باقر (علیه‌السلام) در تفسیر آیه شریفه ففروا الی الله انی لکم ... فرمود: «و حجوا الی الله»؛ [5]

یعنی، منظور از فرار به سوی خدا، آن است که آهنگ حج کنید. فرار به سوی خدا، به معنای این است که انسان ما سوی الله را ترک کرده و خدا را می‌طلبد. در این راستا از تمام زشتی‌ها، غفلت‌ها، بی‌ایمانی‌ها و خلاصه تمام مظاهر دنیوی و شیطانی می‌گریزد و در آغوش رحمت و سعادت جا می‌گیرد. پس نه تنها استطاعت مالی و نظایر آن برای سفر به خانه خدا و انجام مناسک آن لازم است؛ بلکه اگر بخواهد به عمق این هجرت دست یابد، لزوماً باید استطاعت برای سفر به سوی الله را نیز داشته باشد: والله علی الناس حج البیت من استطاع الیه سبیلاً [10].

نتیجه این سیر، انس و دلدادگی به محبوب حقیقی و تقرب و نزدیکی به ساحت قدس او است و رستگار و سعادت‌مند کسی است که غیر را بگذارد و بگذرد و به یار بپیوندد. اعمال و مناسک نورانی حج، بر صفای درون و نورانیت دل، می‌افزاید و پرده‌های حجاب دل را به کناری می‌نهد و او را آماده لقای الهی می‌سازد. پیشوای هشتم می‌فرماید: «ان علۀ الحج ... التقرب فی العبادۀ الی الله عزو جل»؛ «علت حج ورود به میهمانی خدای متعال است و در آن تقرب و نزدیک شدن به خداوند بلند مرتبه است».

۳- یافته‌های تحقیق

بر اساس یافته‌های پژوهش مقاله، حج به عنوان یکی از پنج رکن اسلام و یکی از عبادات مهم در اسلام، تاثیر بسیار مثبتی بر سلامت فردی دارد. حج به عنوان یک تجربه مذهبی و روحانی، باعث افزایش احساس آرامش و صلح داخلی در فرد می‌شود و به وجود آورنده حالت‌های شاداب و خوشبخت کننده است. همچنین، حضور در مکان‌های مقدس و انجام عبادات در آن‌ها، باعث تقویت اعتقادات دینی و افزایش احساس تعلق به جامعه دینی مورد نظر می‌شود.

در مورد شکوفا شدن تمدن اسلامی نیز، پژوهش نشان داد که حضور فراگیر دین اسلام در جوامع مختلف جهان، باعث شکوفایی تمدن و فرهنگ اسلامی شده است. همچنین، تأثیرات فراگیر دین اسلام بر ساختار جامعه، سازمان‌دهی آن و تأثیرات فرهنگی آن بر جوانان و نسل‌های آینده قابل لمس است.

حج به عنوان یکی از پنج رکن اسلام و یکی از عبادات مهم در این دین، تاثیر بسیار زیادی بر سلامت فردی و شکوفایی تمدن اسلامی دارد. حج به عنوان یک فرصت بزرگ برای تقویت ارتباط با خدا و پاکسازی روح و جسم شناخته می‌شود. شرکت در حج باعث تقویت اعتقادات دینی، افزایش صبر و استقامت، تقویت روابط اجتماعی و کاهش استرس و اضطراب می‌شود. همچنین، حج به عنوان یک رویداد جهانی، فرصت مناسب برای آشنایی با فرهنگ‌ها و آداب مختلف جهان است. شرکت کنندگان در حج با دیدار مسلمانان از سایر کشورها، فرصت آشنایی با چالش‌ها و مشکلات دین‌پذیران در سطح جهان را پیدا می‌کنند.

توجه به ابعاد مختلف شناختی، عاطفی و رفتاری که در تحلیلهای روان شناختی به آن اشاره شد، بیانگر این نکته است که این تقسیم بندی در زمینه مناسک حج نیز قابل تعمیم است و متون دینی بر این ابعاد تاکید کرده اند. بنابراین بر اساس نتایج حاصل از بررسی انجام شده و تحلیل متن آیات و روایات که مستندات آن از نظر گذشت به این فرض منتهی می شود که مناسک حج بر ابعاد شناختی عاطفی و رفتاری انسان تاثیر گذار است؛ بنابراین در پاسخ به این پرسش که انجام مناسک حج چه اثرهای روانی بر حجاج دارد، می توان چنین ادعا کرد که بر طبق آنچه از منابع معتبر اسلامی و دانش روان شناسی برمی آید حج گزار در بعد شناختی، شناخت بهتر و بیشتری از معارف دین پیدا میکند و رفتارهایش معنا می یابد و حس انسجام در او تقویت میشود اعمال حج در بعد عاطفی آرامش بخش است، موجب رهایی و دل بردن از غیر خدا شده و دل بستگی به خدا را می افزاید در بعد رفتاری نیز مناسک حج می تواند باعث گسترش رفتارهای مهرورزانه و محبت آمیز، افزایش رفتارهای اصلاحگرانه و کاهش رفتارهای ناپهنجار و انحرافی شود از این رو ارتباط تنگاتنگ مناسک حج با سلامت روان استنباط می گردد.

محصول آنچه در آموزه های دینی در مناسک حج آمده است ایجاد فضای مناسب و امن برای حج گزار جهت انجام وظیفه دینی خود است. خداوند این مهم را در قالب ادبیات مختلف بیان داشته است. از نام گذاری مکه گرفته تا بیان ماه های حرام و وضع احکام و تکالیف شرعی، همه این موارد بیانگر ابعاد مختلف حمایتی از حجاج است. انتخاب واژه ام القری، بلد امن، حرم امن و امثال آنها حاکی از عنایت ویژه خداوند به صیانت از حجاج است. ممنوعیت جنگ و خونریزی مقابله با عوامل تهدیدزا امر به تعاون و همکاری در کار خیر، ضرورت قیام حج گزار در راستای احقاق حق خویش و دیگران، برخوردار شدن از حقوق مختلف همانند انجام مناسک نقد و اعتراض انجام عبادت انجام اعمال و مناسک اعلام بران امنیت حقوقی و قضایی و سایر حقوق حمایتی جایگاه بی بدلیل و ممتاز ضیوف الرحمن را نشان میدهد این وضعیت ویژه و مسئولیتهای تقنینی و عرفی دولت عربستان در مقام یک دولت اسلامی و دولت میزبان نشان از اهتمام همه جانبه به امنیت حج گزار است.

۴- بحث و نتیجه گیری

با توجه به مطالعات انجام شده، نتیجه گیری می شود که حج به عنوان یکی از پنج رکن اسلام و یکی از عمده رویدادهای مذهبی در جوامع اسلامی، تاثیر بسزایی بر سلامت فردی دارد. حضور در مکان های مقدس و انجام عبادات و طاعات در طول حج، باعث شکوفایی تمدن اسلامی و تقویت دین در فرد مسلمان می شود. همچنین، حضور در جمع بزرگ حاضرین در حج، فرصت مناسبی برای شناسایی آفات و نقاط ضعف دینی فرد است که با تلاش و تلاش برای رفع آن ها، دین و اعتقادات فرد قوت بخشیده و به سمت پاکسازی روحانی خود پیش برود.

یکی از نتایجی که از حج میتوانیم بگیریم «اجتماعی» بودن آن است که نتایج سازنده این فرضیه مهم در جامعه اسلامی باید حاصل شود که هر مسلمانی میتواند در مراسم حج یکی از نقشی موثر ایمان را در ایجاد نظام اجتماعی با چشم ببیند. تامین منافع اجتماعی و ایجاد وحدت و اتحاد به گونه ای است که هر کس می نگرند روابط مردم در چند روز «مراسم حج با یکدیگر، از هر نظر روابطی است که بیش از هر چیز، تحت تاثیر ایمان افرادی که دور یکدیگر جمع شده اند، قرار دارد. در پرتو چنین ایمانی است که تجاوز، تعدی و جلوه های دیگر خلل خودخواهی در رفتار انسانها بسیار کم دیده میشود. بطوریکه انسان در آنجا میتواند با خودش بیندیشد که اگر جامعه ای بزرگ در تمام یول سال تحت تاثیر چنین ایمانی زندگی میکرد وضع عقد اجتماعی، محبت و برادری، غم خوار یکدیگر بودن در زندگی بسیار بهتر می بود.

حج که تجمعی میلیونی از مسلمانان سراسر جهان است، هر سال، زمینه تعامل و ارتباط چهره به چهره و میان فرهنگی همه افراد جهان اسلام را فراهم میکند. در حج، سطوح گوناگونی از روابط فردی، اجتماعی، میان فرهنگی و بین المللی ایجاد می شود. این سطح گسترده از ارتباطات فرهنگی- انسانی، برای ایجاد و تقویت هویت فراملی و تمدنی اسلامی زمینه مناسبی را فراهم میکند.

منابع

- ۱- قرآن مجید
۲. نهج البلاغه
- ۳- آذربایجانی، مسعود (۱۳۸۲)، تهیه و ساخت آزمون جهت گیری مذهبی با تکیه بر اسلام، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، قم .
- آذربایجانی، مسعود و سید مهدی موسوی اصل (۱۳۸۵) در آمدی بر روانشناسی دین انتشارات سمت تهران
- ۴- آذربایجانی، مسعود (۱۳۸۷) روان شناسی دین از دیدگاه ویلیام جمیز، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه قم
- ۵ ابراهیم زاده آملی، عبدالله و همکاران (۱۳۸۱) دین شناسی به سفارش اداره آموزش های عقیدتی سیاسی نمایندگی ولیفقیه در سپاه قم، انتشارات کوثر غدیر
۶. ابن ابی، جمهور محمد بن زین الدین (۱۴۰۳.ه.ق)، عوالی الثانی فی احادیث الدینیہ مطبوعه الشهداء، قم.
۷. ابن بابویه صدوق، محمد بن علی علل الشرایع، انتشارات مکتبه الداوری.
۸. ابوالقاسمی، محمد جواد (۱۳۹۱) مفهوم شناسی سلامت معنوی و گستره آن در نگرش، دینی اخلاق پزشکی، ش ۲۰، ص ۶۸۴۵
۹. احمدی، محمدرضا (۱۳۹۰) حج در آیین روانشناسی انتشارات موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، قم
۱۰. ابن بابویه قمی، محمد بن علی (۱۴۱۶.ه.ق)، علل الشرائع، ج ۱، ۲، دار الحجه للثقافه قم.
- ۱۱- ابن حیون نعمان بن محمد (۱۳۷۰.ه.ق)، دعائم الاسلام، دار المعارف، مصر.

Studying the impact of Hajj on personal health, the flourishing of Islamic civilization and identifying the dangers of strengthening religion

Rajab Ali Abdollahi Shoorche^{1*}, Elias Abdollahi Shoorche²

^{*1} Doctoral student, Fiqh and Law, Islamic Azad University of Mashhad, Iran

² Master's degree, Accounting, Attar Institute, Mashhad, Iran

Abstract

As one of the five pillars of Islam and one of the largest religious gatherings in the world, Hajj has a wide impact on individual health and the prosperity of Islamic civilization. This article examines the impact of Hajj on personal health, the flourishing of Islamic civilization, and identifying the dangers of strengthening religion. Hajj is one of the important acts of worship, and one of the branches of Islam, which has many individual and social dimensions. From the point of view of Hajj traditions, all Sharia is considered the flag of Islam and one of the five basic foundations of Islam. Hajj is one of the biggest and most important factors of human development and strengthening of health, both according to the text of the verses and traditions, as well as according to experience and observations. Hajj, although it has a historical history and has been raised as a religious issue even before the advent of Islam, but as it is considered necessary in Islam and explained with special conditions, it has countless effects and blessings that can collectively contribute to transformation. And human creation has a wonderful and miraculous role. Considering the importance of Hajj in the lives of Muslims and Islamic societies, it is necessary to investigate the positive and negative factors of Hajj on individual health and the development of Islamic culture and civilization. Also, identification of pests and problems in the way of strengthening religion and endless victory in the pure religious way is also among the topics discussed. Hajj in promoting social health can also be referred to rewarding social benefits and creating religious unity and bonds and social control and containment. Also, the results obtained are such that Hajj strengthens religion among Muslims by methods such as increasing growth and awareness and knowledge, removing sin, increasing faith, spiritual peace, moral growth and distance from the world, etc.

Keywords: Hajj, health, mental, physical, spiritual, social, religious strengthening, Islam
